

Post w Starym Testamencie

Prawie we wszystkich religiach spotykamy się z pojęciem postu. Wynika ono z wewnętrznej potrzeby duszy ludzkiej nieustannie tęskniacej za Bogiem. Potwierdzenie tej tezy znajdujemy na wielu miejscach Starego Testamentu. Post u Izraelitów nie zaczyna się od Mojżesza. Jest on tak starym, jak starą jest historia całego narodu wybranego.

POJĘCIE POSTU. Stary Testament na określenie postu posługuje się dwoma słowami: *cum i ta 'anit*¹⁾). Słowo *cum* jest najogólniejszym wyrażeniem w tej kwestii. Spotykamy się z nim w języku aramejskim, arabskim i etiopskim. Izajasz używa go na równi ze słowem *ta 'anit*, od *'anah* zająć niskie miejsce, w nifal upokorzyć się, w hitpael ugiąć się przed Bogiem. Z biegiem czasu Izraelici obu tym wyrażeniom nadadzą jedno i to samo znaczenie i używać ich będą paralelnie. Dowodem tego powiedzenie psalmu 35, 13: *'inneti baćom naphszu* = „dreczyłem w poście duszę moją“. Z biegiem czasu opuszczono słowo *cum* i mówiono krótko *'inna naphszo*, od czego urobił się rzeczownik *ta 'anit* dreczenie, umartwienie, którego dziś używamy na określenie postu. Stąd istota postu polega na zajęciu odpowiedniego stanowiska wobec Boga. Stanowisko to jest zupełnie jasne: pokorne podejście do Boga przy równoczesnym umartwieniu duszy. Autor ks. Kapł. nazywa je dosadnie: *dreczeniem duszy*²⁾). Naród izraelski wydaje się rozumiał to pojęcie. Żali się bowiem przez usta proroka Izajasza do Boga: *Czemuśmy pościli, a nie wejrzales, poniżyliśmy dusze nasze a nie widziates*³⁾). Pan Bóg nie przyjął tego postu, bo był on niezupełny. Brakowało w nim uregulowania stosunku do bliźnich. *Oto w dzień postu waszego — mówi Izajasz (58, 3) — ...wszystkich robotników swoich ciśniecie, oto na swary i na zwady pościcie, izali to nazwiesz postem i dniem przyjemnym Panu. Pan Bóg inaczej sobie post wyobraża. To jest raczej post, którym obral: rozwiąż więzy niezbożności, rozwiąż brzemiona ciężące, wypuść niewolę uciśnionych, ułam łaknącemu chleba, a ubogich i tułających się wprowadź do domu swego, gdy ujrzysz nagiego przyodziej go*⁴⁾). Oprócz tych momentów w pojęciu postu wchodzi jeszcze jako zasadnicza jego cecha: motyw religijno-moralny. Izraelici pościli w czasie niewoli babilońskiej

¹⁾ Por. W. Gesenius, Hebr. u. Aram. Handwörterbuch über das Alte Test. Leipzig, 1921, str. 603 n, 677 n.

²⁾ Por. ks. Kapł. 16, 29.

³⁾ Por. Iz. 58, 3.

⁴⁾ Por. Iz. 58, 4 nn.

w rocznicę zdobycia i zburzenia Jerozolimy i świątyni, jak również w rocznicę zamordowania Godaljasza. Post ten w oczach Boga nie miał żadnego znaczenia. Był on raczej zewnętrznym objawem żałoby narodowej, dowodem wielkiego patriotyzmu, ale pozbawiony pobudek religijnych i dlatego nie przyjęty przez Boga. *Gdyście pościli i płakali* — mówi P. Bóg — *piątego i siódmego przez te 70 lat, izalście mnie post pościli*⁵⁾. Nie robiono to z czysto zewnętrznych pobudek. Wielu nawet Izraelitów traktowało post czysto powierzchownie. Byli głęboko przekonani⁶⁾, że można wieść grzeszne życie, byle by tylko wstrzymać się w przepisany przez prawo dniu od pokarmów i napojów. Wtedy porachunki z Bogiem są wyrównane. Zdumienie ich ogarnęło, gdy się dowiedzieli z ust Jeremiasza, że takiego postu i takiej modlitwy Bóg nie przyjmie⁷⁾. — Post ma w sobie jeszcze coś z żalu i smutku. Dlatego nie poszczono nigdy w soboty i święta, które zwykle miały charakter radosny. Nie poszczono także podczas uroczystości weselnych. Szczególnie przyjaciele narzeczonego byli wolni od postu i innych ćwiczeń religijnych. Do tych wszystkich zasadniczych motywów postu dopiero na samym końcu należy dołączyć zakaz spożywania pewnych pokarmów i napojów. Zakaz ten nie wchodzi jako integralna część postu, ale jako jego dopełnienie, ułatwiająca zrozumienie i wniknięcie całkowite w istotę postu. Zakaz ten obejmował dłuższy lub krótszy okres czasu, zależnie od tego, na ile dni post był przewidziany. Post jako taki nie ma nic wspólnego z zakazem używania pewnych potraw i pokarmów. Zakaz ten ma raczej zabarwienie narodowo-religijne, które trzeba odróżnić od religijno-moralnego charakteru postu. W ten sposób rozważone pojęcie postu byłoby *trapieniem duszy* ze względu na Boga i bliźnich, opartym na mocnym fundamencie religijno-moralnym.

CEL i MOTYWY POSTU. Jak wynika z Pisma św., Izraelici pościli zwykle w ciężkich i przełomowych chwilach swojego życia, osobistego i narodowego. Stąd pierwszym celem postu było przebłaganie sprawiedliwego Boga.

Było ono połączone z poczuciem własnej grzeszności. Gdy narodowi groziła klęska z powodu plagi szarańczy, zjawia się prorok Joel, który jedyny ratunek dla Izraela widzi w poście: *Przepaszcie się, a płaczcie kapłani... poświęćcie post, zwołajcie gromadę, zbierzcie starców i wszyst-*

⁵⁾ Por. Zach. 7, 5.

⁶⁾ Por. P. Heinisch, *Theologie des A. T.*, Bonn, 1940, s. 216.

⁷⁾ Por. Jer. 14, 12.

kich mieszkańców ziemi... bo blisko jest dzień Pański ⁸⁾). Naogół lud pod tym względem przyznawał słuszność prorokom i słuchał ich głosu. Skutek takiego postu był zawsze pozytywny. Prorok Jonasz na podstawie faktu z własnego życia, mówi: *I uwierzyli mężowie Niniwici w Boga i zapowiedzieli post i oblekli się w wory od największego do najmniejszego... i zlitował się Bóg nad złem, które był rzekł, że im uczyni i nie uczynił* ⁹⁾. Izraelici, którzy gorliwsze wiedli życie, nie zylekali z postem aż do chwili, *gdy ręka Pańska ich dotknie*, pościli często w celu uproszenia sobie Bożego miłosierdzia.

Charakterystyczną cechą tego postu był szczery żal i poczucie własnej grzeszności, wynikające z tego przekonania, że człowiek nigdy nie jest doskonałym. Dlatego Dawid kładzie na siebie włosiennicę i trapi postem duszę swoją ¹⁰⁾, chociaż nie poczuwa się w danej chwili do żadnej winy. Podobnie czyni Anna, żona Elkana Lewity ¹¹⁾. Do tego rodzaju postów należy zaliczyć post Estery ¹²⁾ nadzwyczaj religijnej i bohaterkiej niewiasty żydowskiej. Estera zdaje sobie sprawę z tego, że naród cały zgrzeszył, ale liczy na miłosierdzie Boże i postem pragnie przebłagać sprawiedliwego Sędziego.

Pościli też Izraelici z różnych względów natury społecznej i prywatnej. Post o charakterze społecznym obowiązywał wszystkich. Strack-Billerbeck ¹³⁾ podaje, że miał on miejsce podczas nieurodzaju, posuchy, plagi szarańczy, napadu dzikich zwierząt, lub gdy groziły krajowi ciężkie i niebezpieczne wojny. Często gdy naród zbierał się na narady i miał decydować o ważnych sprawach, uciekał się do postu, jako jednego z niezawodnego pomocniczego środka. Tak było w czasie wojny Izraela z Benjaminsitami ¹⁴⁾, przed walką Judy z Moabitami i Amonitami ¹⁵⁾, w czasie oblężenia Betulii przez wojska Holofernesa ¹⁶⁾, lub też przed pokonaniem Gorgiasza i Nikanora ¹⁷⁾.

Do rzadkości należał post z pobudek li tylko osobistych. Czytamy o nim w St. Testamencie, zwłaszcza z powodu śmierci drogich osób. Tak

⁸⁾ Por. Joel 1, 13.

⁹⁾ Por. Jon. 3, 5, 10.

¹⁰⁾ Por. Ps. 34 (35), 13; także II Król. 3, 35.

¹¹⁾ Por. I Król. 1, 7.

¹²⁾ Por. Est. 4, 16.

¹³⁾ Por. Strack-Billerbeck, Exkurse zu einzelnen Stellen des N. Test., München 1928, t. IV, s. 82.

¹⁴⁾ Por. ks. Sędz. 20, 26.

¹⁵⁾ Por. II Kron. 20, 3 nn.

¹⁶⁾ Por. Jutd. 6, 20; także Ezdr. 8, 21.

¹⁷⁾ Por. I Mach. 3, 46.

mieszkańcy Jabeš Galaad opłakują śmierć Saula i synów jego i poszcza później siedm dni¹⁸⁾. Dawid zaś pości po śmierci Abnera¹⁹⁾. Praktykowano też post jako środek upraszający łaski Boże, a nade wszystko wzmacniający wartość modlitwy. Z tej strony podchodzi do postu prorok Daniel, kiedy mówi: *i obróciłem oblicze moje do Pana Boga mego, abym prosił i modlił się w postach w worze i w popiele*²⁰⁾. Potwierdza te jego słowa autor ks. Tobiasza: *Dobrá jest modlitwa z postem*²¹⁾. W czasach talmudycznych post miał taką samą wartość, jak modlitwy i ofiary²²⁾. Naogół poza małymi wyjątkami, motywy i pobudki postu były czysto zewnętrzne o mocnym egoistycznym zabarwieniu. Zwróci na to uwagę kilka wieków później sam Pan Jezus, gdy będzie oceniał wartość postu u faryzeuszów: *a gdy pościcie, nie bądźcie jak obłudnicy smutni; albowiem twarze swoje wyniszczają, aby się ludziom wydali poszczącymi... Ale ty gdy pościsz, namaść głowę swoją i umyj oblicze swoje, abyś się nie okazał ludziom, że pościsz, ale Ojcu twemu, który jest w skrytości; a Ojciec twój, który widzi w skrytości, odda tobie*²³⁾.

RODZAJE POSTU. Ze względu na czas powstania, możemy podzielić posty Izraelitów na istniejące: a) przed niewolą, b) od czasu niewoli babilońskiej.

ad a) Zasadniczo przed niewolą istniał tylko jeden ścisły i bardzo ważny post. Był to post na wielki dzień pojednania. Poza Pięcioksiągami nie mamy nigdzie o nim wzmianki w Starym Testamencie. Obchodzono go 10 Tiszri (koniec września, początek października), stosownie do rozkazu danego przez Boga Mojżeszowi: *Dziesiątego dnia miesiąca tego siódmego dzień oczyszczenia będzie... i będziecie weń dręczyć dusze wasze i ofiarujecie całopalenie Panu*²⁴⁾. Dzień ten nosił w hebrajskim języku nazwę *ćoma raba* = wielki post. Był istotnie postem bardzo wielkim. Miszna²⁵⁾ tak się o nim wyraża: „W dniu pojednania zabronionem jest jedzenie, picie, namaszczenie, ubieranie sandałów i pożycie małżeńskie. Król i nowożeńcy mogą się myć, a wartowniczka nosić sandały. Gdyby ktoś zapomniał, że jest dzień pojednania i napił się i posiłł, winien jest złożyć ofiarę za grzechy“. Do postu tego byli obowiązani

¹⁸⁾ Por. I Król. 31, 13; I Kron. 10, 12; II Król. 1, 12.

¹⁹⁾ Por. II Król. 3, 35.

²⁰⁾ Por. Dn. 9, 3.

²¹⁾ Por. Tob. 12, 8.

²²⁾ Por. Jüdisches Lexikon, Berlin, 1928, t. II. s. 591.

²³⁾ Por. Mat. 6, 16—18.

²⁴⁾ Por. ks. Kapł. 16, 29; 23, 27; Liczb. 29, 7.

²⁵⁾ Por. Miszna Joma, 8, 1; 8, 3; cyt. u Strack-Billerbeck, d. c. s. 77.

wszyscy zarówno mężczyźni jak i kobiety. Oczywiście dzieci były wolne od postu. Odnośnie do nich rozporządzenie było następujące: „Dzieciom pozwala się w dniu pojednania na niezachowywanie postu. Jednak powinno się je przyzwyczajać do tego rok albo dwa lata wcześniej (zanim będą zobowiązani przepisem prawa, ok. 13 roku życia²⁶), aby były nauczone zachowywać przykazania Boże“²⁷). Post na dzień pojednania zaczynał się od zachodu słońca dnia poprzedniego, a kończył się wieczorem dnia następnego. Ponieważ obchodzono go pięć dni przed świętami namiotów, był on bezpośrednim przygotowaniem na te święta. Przykazanie Boże, dane Mojżeszowi, odnośnie do tego postu, miało obowiązywać na wieczne czasy²⁸).

ad b) Czasy niewoli babilońskiej dostarczyły Izraelitom smutnych okazji do ustanowienia nowych postów. Były one następujące: poszczono 10 Tebet (styczeń) w rocznicę oblężenia Jerozolimy przez Nabuchodonozora, 9 Tammuz (lipiec) w rocznicę zdobycia świętego miasta, 9 Ab (sierpień) w dniu zburzenia miasta i świątyni, oraz 3 Tiszri (październik) w rocznicę zamordowania Godaljasza. Do postów po niewoli zaliczyć należy także post Estery, zachowywany przed świętem Purim, ustanowiony na pamiątkę ocalenia Żydów z niewoli perskiej przez Estere i Mardocheusza²⁹).

Cztery wyżej wspomniane posty po edykcji Cyrusa i odzyskaniu wolności przez Izraelitów straciły właściwie swoją rację bytu, dlatego u niektórych wyznawców Zakonu zrodziła się wątpliwość odnośnie do dalszej ich aktualności.

E. Kalt³⁰) podaje również w wątpliwość datę powstania postu Estery w czasach biblijnych, przypisując mu późniejsze pochodzenie. Zdanie to o tyle nie zasługuje na uwagę, że Pismo św. zupełnie jasno wspomina o tym poście praktykowanym przez Izraelitów jeszcze za życia samej Estery. Było to wyraźnym jej życzeniem, jak również życzeniem Mardocheusza³¹).

Jak długo Izraelici zachowywali swe wyżej wspomniane posty, trudno jest na to pytanie odpowiedzieć. Pewnym jest to, że 3 Tiszri z racji śmierci Godaljasza nie poszczono już w II w. przed Chr. Dzień

²⁶) Por. Strack-Billerbeck, d. c. t. II, s. 144.

²⁷) Por. Strack-Billerbeck, d. c. t. IV, s. 77.

²⁸) Por. ks. Kapł. 16, 29; „i będzie to wam za ustawę wieczną“.

²⁹) Por. Est. 9, 29.

³⁰) Por. E. Kalt, Real-Lexikon, Padeborn, 1931.

³¹) Por. Est. 4, 16; 9, 29.

ten bowiem od czasów Jana Hyrkana (135 — 104) należał do dni w które post i żałoba były zakazane³²⁾.

Pozostałe trzy posty w miarę odnawiania się życia religijno-społecznego po niewoli traciły swe znaczenie i ogół Izraelitów ich nie przestrzegał. Możliwym jest, że opierano się na słowach Zachariasza: „Post czwartego i post piątego i post siódmego i post dziesiątego obróci się domowi Judy w wesele i radość znamienite uroczyste święta³³⁾. Post na dzień zburzenia świątyni (9 Ab) pozostał jednak mocno w pamięci Izraela i zachowywany był na długie lata. Strack-Billerbeck³⁴⁾ podaje, że obchodzono go jeszcze po roku 70 po Chr. i obowiązywał jako jedyny narodowy dzień smutku wszystkich Izraelitów.

Ze względu na czas trwania można by podzielić posty Izraelitów na: 1) jednodniowe, rozpoczynające się wieczorem dnia poprzedniego i kończące się z zachodem słońca dnia następnego. Były to przeważnie surowe i ostre posty.

2) O trzechdniowych postach mamy wzmiankę u Tob. 3, 10; Est. 4, 16; II Mach. 13, 12. Charakterystycznym jest tu post, o którym wspomina autor II Mach., ze względu na jego społeczne nastawienie i na cel postu: wspólna prośba ludu o zwycięstwo nad wrogiem.

3) Post siedmiodniowy, z racji śmierci Saula i jego synów, I. Król. 31, 13.

4) Z trzecztygodniowym postem spotykamy się u proroka Daniela. Miał on znaczenie prywatne, chociaż celem jego było dobro ogółu. Sam prorok tak się o tym wyraża: „*W owe dni, ja Daniel, płakałem przez dni trzech tygodni, chleba pożądanego nie jadłem, a mięso i wino nie weszło w usta moje, ale ani olejkami nie namazałem się, aż się wypełniły dni trzech tygodni*“³⁵⁾.

5) Czterdziestodniowy post odprawia Mojżesz na górze Synaj i Eljasz na górze Horeb³⁶⁾. Pobożni Izraelici, jak podaje E. Kalt³⁷⁾ na pamiątkę początku i końca tego Mojżeszowego postu, będą później pościć w każdy poniedziałek i czwartek.

6) „*Przez wiele dni*“ pościli też Izraelici, ale już całkiem prywatnie i to raczej z większej pobożności. O takim poście wspomina Nehemiasz³⁸⁾

³²⁾ Por. Talmud. Megil. Taanit, 7, cyt. u. Strack-Billerbeck, t. IV, 82.

³³⁾ Por. Zach. 8, 19.

³⁴⁾ Por. Strack-Billerbeck, t. IV, s. 81.

³⁵⁾ Por. Dn. 10, 2.

³⁶⁾ Por. ks. Wyjść. 24, 18; III Król. 19, 8.

³⁷⁾ Por. E. Kalt. Archeologia Biblijna, Kraków 1937, s. 122.

³⁸⁾ Por. II Ezdr. 1, 4.

i kapłan Eljakim³⁹⁾). Ten ostatni czyni to raczej w formie zachęty, aniżeli rozkazu.

7) Post przez całe życie znany jest w Piśmie św. tylko w jednym wypadku. Zdobyła się nań pobożna niewiasta izraelska Judyta⁴⁰⁾. Oczywiście z tego postu były wykluczone pierwsze dni miesiąca, soboty, oraz święta domu izraelskiego, ponieważ w te dni post był zabroniony.

Można by jeszcze ze względu na okoliczności, podzielić posty izraelskie prywatne i publiczne, zwyczajne i nadzwyczajne.

Posty publiczne nadzwyczajne odprawiał cały naród na rozkaz władzy państwowej. Miały one miejsce wtedy, gdy krajowi groziły niebezpieczne wojny połączone z możliwością utraty niepodległości państwowej albo nieszczęścia o charakterze gospodarczo-społecznym.

Jozafat — jak podaje ks. Kronik⁴¹⁾ zarządził publiczny post, gdy Moabici i Amonici najechali na ziemię Judzką. Saul grozi przekleństwem temu, kto by się odważył złamać post, dopóki on nie pomści się nad wrogami Izraela⁴²⁾. Pięknym jest post całego ludu, zebranego w Masfa obok Jeruzalem przed pokonaniem Nikanora i Gorgiasza pod Emaus⁴³⁾.

Oryginalny charakter miał też post, gdy krajowi groziła klęska posuchy, nieurodzaju lub gdy na ziemię spadły ciężkie plagi. Post wtedy obowiązywał albo w całym kraju albo tylko w danej okolicy dotkniętej tym lub owym nieszczęściem. Np. gdy na kraj spadła za proroka Joëla szarańcza, *od której pogniło bydło, w gnoju swoim obalone są gumna, spalone spichrze*, wtedy P. Bóg przez usta proroka nawoływał specjalnie do postu: „*nawróćcie się do mnie ze wszystkiego serca waszego i pościecie w płaczu i żalu... Poświęćcie post*“⁴⁴⁾. Talmud podaje, że 3 Marcheszwan rozpoczynano w czasie posuchy post na uproszenie deszczu⁴⁵⁾. Kiedy mimo postu po dwóch tygodniach deszczu nadal nie było, rozpoczynano post pojedynczo, a gdy i to nie poskutkowało zarządzano post trzydniowy dla wszystkich. Gdyby i to było bezowocne poszczono jeszcze przez 7 dni.

Prywatne posty z reguły nie były nakazywane przez żadną władzę. Wyływały one spontanicznie z pobożnej duszy gorliwego Izraelity

³⁹⁾ Por. Jdt. 4, 12.

⁴⁰⁾ Por. Jud. 8, 6.

⁴¹⁾ Por. ks. Kron. 20, 3.

⁴²⁾ Por. I Król. 14, 24.

⁴³⁾ Por. I Mach. 3, 47.

⁴⁴⁾ Por. Joel 1, 14, 17; 2, 12; 17.

⁴⁵⁾ Por. Migl. Taanit I, 3—7; cyt. u Strack-Billerbeck, t. IV, s. 83.

i były zwykle albo wyrazem pokuty za popełnione winy, albo zawierały w sobie gorącą prośbę o ratunek z grożącego niebezpieczeństwa. Taki prywatny post odprawiał Dawid, gdy „prosił za dziecięciem swoim“⁴⁶⁾, Daniel, gdy modlił się za ludem⁴⁷⁾, Judyta przez cały okres swojego wdowieństwa. Od II w. przed Chr. począwszy posty te przyjęły się już jako stały zwyczaj i były zachowywane, jeśli nie przez cały naród, to przynajmniej przez pewne koła Izraelitów⁴⁸⁾.

Dni, w których miały się odbywać posty prywatne, nie były specjalnie wyznaczane. Każdy mógł sobie sam wyznaczyć dzień, który mu najlepiej odpowiadał. Jednak utarł się zwyczaj, że posty te odprawiano w poniedziałki i w czwartki. Zwyczaj ten zakorzenił się tak mocno, że wspomina o nim autor „Didache“, przeciwstawiając go chrześcijańskim przepisom postu: „Posty zaś wasze niech nie przypadają razem z obłudnikami (t. j. faryzeuszami). Oni bowiem poszczą w poniedziałki i czwartki, wy natomiast macie pościć w środy i piątki⁴⁹⁾“. Poza tym wszyscy pragnący pościć prywatnie, musieli się dostosować do ogólnych przepisów, odnośnie do postów⁵⁰⁾.

PRZEPISY POSTNE. Post Izraelitów opierał się na pewnych przepisach. Dotyczyły one jakości i ilości pokarmów, sposobów ubierania się i zachowania w czasie postu oraz nabożeństw postnych. Przepisy te zwłaszcza w okresie proroków nie były tak jasno sprecyzowane. Prorocy bowiem kładli większy nacisk na ducha aniżeli na formę postu. Stąd często powtarzający się refren o rozdzieraniu serc a nie szat⁵¹⁾, o umartwianiu swego „wnętrza“, o szerzeniu zasad sprawiedliwości i miłości⁵²⁾. Z chwilą ustania nauczania proroków, skłonna do formalistyki dusza żydowska, będzie znowu kładła większy nacisk na formę, aniżeli na treść postu.

Zasadniczy post, który obowiązywał w dzień pojednania, był bardzo ścisłym i surowym postem. Nie przyjmowano w tym dniu żadnych pokarmów ani napojów. Podobnie odprawiano wszystkie inne posty jednodniowe. Jeśli post przeciągał się na więcej dni, przyjmo-

⁴⁶⁾ Por. II Król, 12, 16.

⁴⁷⁾ Por. Dn. 9, 3.

⁴⁸⁾ Por. Strack-Billerbeck, d. c. t. II, s. 241.

⁴⁹⁾ Por. „Nauka 12 Apostołów“ w P. O. K., Poznań 1924, t. I, s. 32.

⁵⁰⁾ Por. O przepisach tych dowiadujemy się z „Megillat Taanit“ — „zwój postny“, pisma pochodzącego z ok. 70 r. po Chrystusie, napisanego po aramejsku. Por. Strack-Billerbeck, t. II, s. 242.

⁵¹⁾ Por. Joel. 2, 12.

⁵²⁾ Por. Iz. 58, 4 nn.

wano bardzo skromne posiłki, służące tylko podtrzymaniu życia. Ludzie odprawiający post, ubierali się w specjalne szaty, t. zw. wory pokutne i przepasywali powrozem. Wory te były sporządzone z grubego materiału i prawdopodobnie sięgały początkami swoimi czasów t. zw. „płaczków“, którzy również w wory pokutne się ubierali, ile razy oplakiwali śmierć zmarłych osób⁵³). Patriarcha Jakub, kiedy bolał nad stratą Józefa, również „oblókł się we włosiennicę, płacząc syna swego⁵⁴). Włożenie wory pokutnego poprzedzane często było przez rozdzieranie szat, a niekiedy w ogóle przez zdjęcie swoich codziennych szat, a dopiero potem ubranie się w strój pokutny. Równoległe z włożeniem wory pokutnego było siedzenie w popiele i posypywanie nim głowy lub całego ciała. Spotykamy się także z tym, że niekiedy posypywano głowy nie tylko popiołem ale nawet gnojem⁵⁵). W czasie postu chodzono zwykle boso, opuszczano mycie i namaszczanie się wonnymi olejkami. Zakaz handlowania i podróżowania w czasie postu jest późniejszego pochodzenia, chociaż wspomina o nim już prorok (Izaj. 58). Również z tego samego okresu pochodzą zakazy: odbywania zareczyn, uroczystości weselnych, jak również udzielania sobie wzajemnego pozdrowienia. Są to jednak przepisy natury czysto zewnętrznej.

Poza tym w czasie postu odprawiano specjalne nabożeństwa postne, wygłaszano okolicznościowe kazania oraz odbywano uroczyste procesje.

Nabożeństwa miały miejsce albo na rynku jakiegoś miasta, albo na cmentarzu między grobami zmarłych. Zwykle w czasie obrzędów postnych wnoszono skrzynię z Torą na rynek, posypywano ją popiołem, modlono się, leżano w popiele, trąbiono i wygłaszano pobożne nauki. Resztki tych nauk możemy znaleźć dziś jeszcze w rabinistycznej literaturze⁵⁶).

WARTOŚCI WYCHOWAWCZE POSTU. Tak pojęty post miał objąć sobą całego człowieka. Zwracał przede wszystkim uwagę na umartwienie. Przepisy o powstrzymaniu się od pokarmów i napojów kryły poza sobą coś więcej: przyzwyczajenie człowieka do ofiary. Specjalnie zwracali na to uwagę prorocy, uważając post jako „*inah naphszo*“ = umartwienie swojej duszy⁵⁷).

⁵³) Por. Strack-Billerbeck, d. c. t. IV, s. 103.

⁵⁴) Por. ks. Rodz. 37, 34.

⁵⁵) Por. Est. 14, 2.

⁵⁶) W czasie nabożeństwa postnego czytano rano „Torę“, ks. Wyjść. 32, 11 nn., a wieczorem Izajasza 55, 6—56, 8.

⁵⁷) Por. Iz. 58, 3.

Post miał uszlachetnić człowieka, modlitwy jego uczynić wznioślejsze, oczyścić je ze wszelkich ziemskich naleciałości i zbliżyć do Boga. Dlatego poszczono przed świętami, które najwięcej przypominały człowiekowi tego Boga. Mojżesz pościł, gdy miał z Bogiem rozmawiać⁵⁸⁾, Daniel przed otrzymaniem objawienia Bożego, Judyta zaś będzie całe życie pościć, by tylko uczcić Boga.

Pobożni Izraelici byli głęboko przekonani, że post wyprasza ludziom Boże miłosierdzie, dlatego pościli też w nadziei uproszenia sobie długiego życia i szczęśliwej śmierci. Post u Izraelitów był zatem rzeczą świętą, był nieomal ich chlebem codziennym, był czynnością, która najwspanialej twardą i rogatą duszę żydowską szlifowała i kontaktowała z Bogiem.

Z tego też założenia, wyjdzie kilka wieków później Kościół św., gdy będzie przepisywał swoim wiernym post w Nowym Testamencie. Cel, wartość i znaczenie jego wymnie ze skarbca Starego Testamentu i zamknie w przepięknej modlitwie do Boga, zawartej po wieczne czasy w prefacji postnej: „*Qui corporali jejunio vitia comprimis, mentem elevas, virtutem largiris et proemia*“.

Kraków.

Ks. STANISŁAW GRZYBEK.

---

⁵⁸⁾ Por. ks. Wyj. 24, 18; 34, 28; Por. 9, 9.